Oplegnotitie: Burgerberaad in de Gemeente Westerveld
Onderwerp: Bespreking burgerberaad in de gemeenteraad
Datum: 25 oktober 2024

Inleiding
Een aantal adviseurs heeft in opdracht van de werkgroep Inwonersparticipatie een position paper opgesteld over het instrument Burgerberaad, waarin de ervaringen van andere gemeenten zijn samengevat en de mogelijkheden voor Westerveld zijn verkend. De adviseurs adviseren om de vierde generatie van participatiebeleid (burgerberaad) op te nemen als instrument in de participatieverordening. De raad wordt gevraagd om een uitspraak te doen op een aantal fundamentele en een aantal randvoorwaardelijke vragen.
In het presidium van 14 oktober 2024 is besloten om voorafgaand aan de behandeling van het burgerberaad in de politieke avond een aantal meer fundamentele en randvoorwaardelijke vragen te stellen. Bedoeling is dat fracties hun antwoorden hierop vooraf schriftelijk aanleveren (uiterlijk 7 november 12 uur). De behandeling van het onderwerp komt hierdoor beter tot zijn recht omdat fracties dan op dezelfde onderwerpen standpunten geven en discussiepunten zo in beeld komen. Bovendien kan de schriftelijke input worden betrokken bij een eventueel initiatief vanuit de raad na het debat.

Fundamentele vragen voor de gemeenteraad:

1. **Is een burgerberaad een passend instrument voor Westerveld?** Vindt u dat een burgerberaad een passend en wenselijk instrument voor Westerveld kan zijn? Wat kunnen we leren van andere plattelandsgemeenten die al ervaring hebben met burgerberaden?

   De VVD-fractie ziet weinig nut in, laat staan noodzaak voor, het organiseren van burgerberaden in gemeente Westerveld. We zijn allereerst een gemeente met relatief weinig inwoners. Het grondgebied van Westerveld is daarentegen groot. Er zijn derhalve veel lokale vraagstukken, die (vaak) niet van invloed zijn op de gehele bevolking van Westerveld. De lokale dorpsraden zijn daarbij al gesprekspartners voor de lokale vraagstukken. Voor de gemeentebrede vraagstukken is de gemeenteraad, inclusief de achterban van de fracties, de gekozen afspiegeling van de bevolking. Zij zijn verantwoordelijk voor de grote beleidsvraagstukken. De grootte van deze groep (fracties + achterban) is vaak niet kleiner dan groepen die uiteindelijk actief deelnemen aan burgerberaden. Ook uit de ervaringen in de rest van Nederland blijkt dat burgerraden vooral in de grotere stedelijke gemeenten opgericht worden, maar niet in de kleinere plattelandsgemeenten. Tot slot zijn ook de hoge kosten en de beslaglegging op het kleine ambtelijke organisatie redenen voor de VVD-fractie om geen voorstander te zijn van het instellen van burgerberaden.

   Mocht er toch een raadsmeerderheid zijn voor het instellen van burgerberaden, dan vormen onderstaande antwoorden input vanuit de VVD-fractie v.w.b. de vorming en taakstelling van deze raden.

2. **Welk type onderwerpen zouden geschikt zijn voor een burgerberaad?** Zijn er maatschappelijke thema's in Westerveld die gebaat zijn bij een burgerberaad, zoals

duurzaamheid, de leefbaarheid van de dorpen, of maatschappelijke voorzieningen? Welk type onderwerpen zouden expliciet niet geschikt zijn voor een burgerberaad? In de position paper worden randvoorwaarden die Utrecht hanteert bij de keuze van onderwerpen, zijn die ook herkenbaar voor Westerveld? Moet een burgerberaad alleen worden toegepast voor gemeente-brede thema's, of kan het ook op een andere schaal (bijvoorbeeld op het niveau van een dorp).

Als er toch burgerberaden worden ingesteld heeft de VVD-fractie de voorkeur om gemeentebrede (dus niet lokale), maar in omvang beperkte onderwerpen/vraagstukken aan deze burgerraden voor te leggen. De vijf criteria van Utrecht zijn op zich daarvoor een goede basis. Grote onderwerpen zoals de begroting of zeer gevoelige onderwerpen zoals bijvoorbeeld die rond landbouw/natuur of vluchtelingenopvang acht de VVD-fractie niet geschikt. In ieder geval niet totdat eerst meer ervaring is opgedaan met burgerberaden op minder grote en/of gevoelige onderwerpen.

3. **Hoe wordt omgegaan met mogelijke politieke gevoeligheden?** Bij het kiezen van onderwerpen en het vaststellen van mandaten is het belangrijk om rekening te houden met politieke gevoeligheden. Hoe voorkomen we dat het burgerberaad verzeild raakt in polarisatie of het behandelen van onderwerpen met uitgesproken voor- en tegenstanders?

   Zie antwoord op vraag 2.

4. **Wat is het gewenste mandaat voor een burgerberaad?** Moet het burgerberaad adviserende bevoegdheden hebben of directe invloed kunnen uitoefenen op beleid? De vraag is hoe bindend de uitkomsten van het beraad voor de gemeenteraad en het college zullen zijn.

   Het is verstandig (in ieder geval initieel) een burgerberaad geen mandaat i.c. beslisbevoegdheid te geven. De uitkomst van een burgerberaad is een zwaarwegend advies, waar college en met name de raad alleen met goede redenen van zullen kunnen afwijken.

5. **Maatwerk of vaste regels en voorwaarden?** In een verordening kan het instrument Burgerberaad mogelijk worden gemaakt binnen een vastomlijnd kader. Er zijn meerdere varianten van een burgerberaad mogelijk. Is het wenselijk om één variant te kiezen voor Westerveld, of kan dit per onderwerp bepaald worden?

   Onderwerpen voor burgerberaden kunnen sterk van elkaar verschillen. Een basiskader voor burgerraden is derhalve wellicht mogelijk en gewenst, maar dit zal per onderwerp moeten worden verfijnd.

Vragen voor het bepalen van de randvoorwaarden:

1. **Wat zijn de financiële en organisatorische kaders?** Het organiseren van een burgerberaad vergt financiële middelen en ambtelijke capaciteit. Bij de beslissing om een burgerberaad in te zetten moet de raad bepalen Moet de raad per burgerberaad bepalen of er voldoende capaciteit beschikbaar is om het burgerberaad te ondersteunen en wat de maximale kosten mogen zijn?

   Ja dat dient per burgerberaad door de raad te worden vastgesteld.

2. **Hoe wordt gewaarborgd dat de samenstelling van het burgerberaad voldoende representatief is?** Moeten er vooraf randvoorwaarden worden gesteld aan de samenstelling en wijze van selectie? Het is belangrijk om een representatieve afspiegeling van de bevolking samen te stellen door middel van gewogen loting. Welke kenmerken, zoals leeftijd, geslacht en achtergrond, moeten worden meegenomen in de selectiecriteria? Wordt dit per onderwerp beoordeeld of moet er een vaste regel zijn?

   Per burgerberaad zal moeten worden vastgesteld welke grootte (aantal deelnemers) maar vooral samenstelling noodzakelijk is. Juist bij gevoelige onderwerpen moet extra zorg aan de samenstelling te worden besteed. De kans is immers groot dat bij dergelijke onderwerpen uitgesproken voor- en/of tegenstanders zich in grote getallen zullen aanmelden. Juist deelname door vooral ook het middenveld, dat nog openstaat voor discussie, is dan noodzakelijk.

3. **Welke ondersteuning krijgen de deelnemers?** Worden deelnemers vergoed voor hun tijd en inzet? En welke voorzieningen worden geboden, zoals kinderopvang, reiskostenvergoeding of ondersteuning voor mensen met een beperking, om deelname voor iedereen mogelijk te maken?

   Een financiële vergoeding is billijk maar dient zeer bescheiden te blijven teneinde niet als reden voor deelname te worden. Verdere voorzieningen zijn niet nodig, al was het alleen al vanwege de complexiteit van een dergelijke voorzieningenregeling.

4. **Hoe waarborgen we transparantie tijdens en na het proces?** Welke stappen worden ondernomen om het proces transparant te houden? Moet het beraad openbaar toegankelijk zijn, worden de vergaderingen gepubliceerd, en hoe worden de uitkomsten en adviezen gepresenteerd aan de raad en de inwoners?

   Maximale transparantie is noodzakelijk. De ‘politiek’ wordt immers verweten te veel in achterkamertjes te bespreken en beslissen. Tegelijk zal het sommige potentiële deelnemers afschrikken als er publiekelijk stelling moet worden genomen. Een tussenvorm kan derhalve zijn van elke bijeenkomst een duidelijk verslag te maken. Ook de uitkomsten dienen uiteraard openbaar bekend te worden gemaakt. Formeel, in een geschreven uitgebreid advies, maar ook in meer leesbare vorm in sociale en klassieke media.

5. **Wat is de rol van de gemeenteraad?** Welke rol heeft de gemeenteraad bij het kiezen voor een burgerberaad? Welke rol heeft de gemeenteraad tijdens het burgerberaad? Hoe moet de raad omgaan met de aanbevelingen van het burgerberaad? Moet de raad zich vooraf committeren aan bepaalde uitkomsten, of blijft de uiteindelijke beslissing altijd bij de raad? Hoe wordt het besluitvormingsproces transparant voor de deelnemers en het publiek?

   De raad zal graag de vorderingen van een burgerberaad willen kunnen volgen. Dat kan via de verslagen. Het is niet de bedoeling dat de raad actief invloed uitoefent tijdens het burgerberaadproces. In de eerste burgerberaden zal de uitkomst ‘slechts’ een zwaar advies dienen te zijn. Later, na het opdoen van ervaringen, kan wellicht de raad zich vooraf committeren aan de uitkomst. Dit laatste kan uiteraard alleen als de kaders van een burgerberaad door de raad vooraf zijn vastgesteld en de uitkomst ervan zich ook binnen deze kaders bevindt.

Aanvullend:

Het significante verschil tussen de gemeenteraad en een burgerberaad zit niet in de grotere omvang van de laatste. Vaak is een burgerberaad daarbij ook niet of nauwelijks groter dan het aantal inwoners dat zich als raadsleden en in steunfracties al actief bezighoudt met de maatschappelijk-politieke vraagstukken. Het verschil kan wel zitten in de samenstelling van de gemeenteraad ten opzichte van die van een burgerberaad. De samenstelling van de laatste wordt zo georganiseerd, dat het een dwarsdoorsnede is van de bevolking. Een o.b.v. kieslijsten gekozen gemeenteraad daarentegen kan samengesteld zijn uit bijvoorbeeld meer mannen dan vrouwen, of door (veel) meer ouderen dan jongeren. En zo niet representatief zijn voor alle inwoners. Wil een gemeenteraad meer vertegenwoordiger kunnen zijn van alle inwoners, dan dienen de raadsleden en dus vooral dus de kieslijsten (meer) representatief zijn voor alle inwoners. Dit kan de behoefte aan burgerberaden sterk verkleinen. Een zittende gemeenteraad kan wellicht de lokale partijen oproepen meer aandacht te geven aan de samenstelling van de (top van de) kieslijst voor de komende verkiezingen. Ook kunnen actief bepaalde doelgroepen, die nu ondervertegenwoordigd zijn in de gemeenteraad, worden aangespoord om de lokale politiek in te gaan met de ambitie om gemeenteraadslid te worden.

Daarnaast kan ook een betere communicatie vanuit de gemeenteraad de behoefte aan burgerberaden verkleinen. Goede, begrijpelijke informatie vooraf inclusief de mogelijkheid als inwoners daadwerkelijk invloed uit te oefenen op de besluitvorming, en evenzo heldere verantwoording achteraf over beleidsonderwerpen en daarover genomen besluiten, zijn randvoorwaardelijk voor een gedragen politiek. Hier valt nog heel veel in te winnen.